

ΕΝΟΤΗΤΑ 3

ρατσισμός ο [ratsizmós] O17 : η αντίληψη εκείνων που πιστεύουν ότι η δική τους φυλή είναι ανώτερη από τις άλλες που η φύση τις έχει καταδικάσει σε κληρονομική κατωτερότητα· (πρβ. *φυλετικές διακρίσεις*): *Ο ~, παρόλο που είναι επιστημονικά αστήρικτος, αποτελεί σημαντικό παράγοντα πολιτικού ανταγωνισμού. Η ιδεολογία του ρατσισμού μόνο μίσος και φανατισμό εμπνέει.* || *Κοινωνικός ~*, για ανάλογη αντίληψη και συμπεριφορά σε βάρος κοινωνικών ομάδων που μειονεκτούν ή διαφέρουν. [λόγ. < ιταλ. razz(ismo) -ισμός]

ρατσιστής ο [ratsístis] O7 θηλ. **ρατσίστρια** [ratsístria] O27 : ο οπαδός του ρατσισμού, ο υποστηρικτής των φυλετικών διακρίσεων: *Λευκοί ρατσιστές δολοφόνησαν ηγέτη των νέγων.* [λόγ. ρατσ(ισμός) -ιστής· λόγ. ρατσισ(τής) -τρια]
στερεότυπος² -η -ο : που γίνεται ή που εμφανίζεται πάντα με την ίδια μορφή, που επαναλαμβάνεται με τον ίδιο τρόπο: *Στερεότυπη ερώτηση / απάντηση / φράση / ενέργεια / συμπεριφορά. Στερεότυπα περιστατικά / συναισθήματα.* || (ως ουσ.) το *στερεότυπο*: α. στερεότυπη ενέργεια, συμπεριφορά ή στερεότυπο περιστατικό: *Μελέτη / ανάλυση των στερεοτύπων. Κοινωνικά / ατομικά στερεότυπα.* β. η στερεοτυπία². [λόγ. < γαλλ. stéréotype (δες στερεότυπος¹)]

προκατάληψη η [prokatálipsi] O33 : **1.** αρνητική γνώμη, διάθεση για κπ. ή για κτ., η οποία διαμορφώνεται εκ των προτέρων: *Πρέπει να κρίνεις χωρίς ~.* **2.** αρνητική προδιάθεση, στάση απέναντι σε πρόσωπα ή σε ομάδες, η οποία βασίζεται σε στερεότυπες πεποιθήσεις και όχι σε πραγματικά χαρακτηριστικά: *Υπάρχει ~ κατά των δημοσίων υπαλλήλων / κατά των φεμινιστικών οργανώσεων.* [λόγ. < αρχ. προκατάληψις 'προηγούμενη κατάληψη' (-σις > -ση) σημδ. γαλλ. prévention]

μεροληψία η [merolipsía] O25 : η ιδιότητα εκείνου που είναι μεροληπτικός. ANT αμεροληψία. [λόγ. *μέρ(ος) -ο- + λήψ(ις) -ία* κατά το ελνστ. *δωροληψία*]

μεροληπτικός -ή -ό [meroliptikós] E1 : (για πρόσ.) που μεροληπτεί, που επηρεάζεται από υποκειμενικά κριτήρια, όταν κρίνει, αποφασίζει ή γενικά παίρνει θέση για κπ. ή για κτ. ANT αμερόληπτος: *Ένας ~ δικαστής / κριτής / διαιτητής / ιστορικός.* || για ενέργεια που είναι μεροληπτική: *Μεροληπτική κρίση / απόφαση / διαίτησία.*

μεροληπτικά ΕΠΙΡΡ: *Φέρθηκε ~. Καθηγητής που βαθμολογεί ~.* [λόγ. *μεροληπτ(ώ) -ικός*]

μεροληπτώ [meroliptó] P10.9α : κρίνω, αποφασίζω ή γενικότερα παίρνω θέση απέναντι σε κπ. ή σε κτ. με βάση όχι την αλήθεια ή τη δικαιοσύνη αλλά με υποκειμενικά κριτήρια: *Είναι απαράδεκτο να μεροληπτεί ο δικαστής κατά την απονομή της δικαιοσύνης / ο καθηγητής στη βαθμολόγηση των μαθητών.* ~ *υπέρ / εναντίον κάποιου.* [λόγ. *μέρ(ος) -ο- + ληπ-* (θ. *ληψ-* του αρχ. ρ. *λαμβάνω*) -τώ κατά το ελνστ. ή μσν. *δωροληπτῶ*, μτφρδ. γαλλ. *prendre le parti*]

σεξισμός ο [seksizmós] O17 : διάκριση με βάση το φύλο, όρος που χρησιμοποιήθηκε κυρίως από το φεμινιστικό κίνημα για να δηλώσει την εξουσιαστική τάση των ανδρών πάνω στις γυναίκες και τις διακρίσεις σε βάρος των γυναικών, ως απόρροια της ανδροκρατικής νοοτροπίας. [λόγ. < αγγλ. sexism (-ism = -ισμός)]

ξеноφοβία η [ksenofonía] O25 : ο φόβος, η εχθρότητα προς τους ξένους ως φορείς πολιτιστικών επιδράσεων, που αντιμετωπίζονται από τους ντόπιους ως επικίνδυνες. [λόγ. < νλατ. xenophobia ή μέσω του γαλλ. *xéno phobie* < *xeno-*, *xéno-* = *ξeno-* + *-phobia*, *-phobie* = *-φοβία*]

μειονότητα η [mionótita] O28 : **1.** τμήμα, συνήθ. μικρό, του πληθυσμού ενός κράτους ή γενικά μιας χώρας, του οποίου τα μέλη διαφέρουν σε ορισμένο στοιχείο (φυλή, γλώσσα, θρησκεία κτλ.) από τον υπόλοιπο πληθυσμό: *Εθνική / θρησκευτική ~.*

Δικαιώματα / καταπίεση / προστασία των μειονοτήτων. Η μουσουλμανική ~ της Θράκης. Η ελληνική ~ της Αλβανίας. **2.** (σπάν.) μειοψηφία₃. [λόγ. μείον -ότης > -ότητα κατά το αντ. πλειονότης (δες πλειονότητα) μτφρδ. γαλλ. minorité]

αποδιοπομπαίος -α -ο [αροδιοπομβέος] Ε4 : στη ΦΡ ~ τράγος, αυτός στον οποίο αποδίδονται ευθύνες ή επιρρίπτονται σφάλματα και αδικήματα που διέπραξαν άλλοι και ως εκ τούτου θεωρείται απόβλητος και ανεπιθύμητος από μια κοινότητα. [λόγ. < αρχ. *ἀποδιοπομπ(οῦμαι)* `βγά ζω μίασμα έξω από την πόλη´ -αίος]

διαφορά η [diaforá] Ο24 : **1.** η κατάσταση που δημιουργείται από την ύπαρξη στοιχείων που κάνουν κπ. ή κτ. να ξεχωρίζει, να διακρίνεται από κπ. ή από κτ. άλλο, να μην είναι ίδιος ή όμοιος: *Υπάρχει μεγάλη / μικρή ~ στην ποιότητα των δύο υφασμάτων / στις τιμές των διάφορων καταστημάτων. Η ~ του μισθού ανάμεσα στις δύο κατηγορίες των υπαλλήλων είναι τρία προς δύο. Το ζευγάρι έχει μεγάλη ~ ηλικίας. Υπάρχει ~ ώρας ανάμεσα στην Ελλάδα και στη Β. Ευρώπη. ~ απόψεων / αντιλήψεων. Δεν υπάρχει μεγάλη ~ ανάμεσα σε αυτούς τους δύο, ως προς το χαρακτήρα, τις ικανότητες κτλ. Εξισώνω τις διαφορές. Δικαίωμα στη ~, το αίτημα των ατόμων που ανήκουν σε μια φυλετική, κοινωνική ή άλλη μειονότητα να γίνονται σεβαστά και αποδεκτά από το κοινωνικό σύνολο.* (έκφρ.) *με τη ~ ότι... / με την εξής ~..., με την προϋπόθεση ή με την επιφύλαξη: Θα δεχτώ την πρόσκλησή σου, με τη ~ ότι θα μοιραστούμε τα έξοδα / με την εξής ~, θα μοιραστούμε τα έξοδα. Καλά είναι τα σχέδιά σου, με τη ~ ότι δε μας είπες πώς θα τα πραγματοποιήσεις. κτ. κάνει ~, έχει διαφορά ή δείχνει τη διαφορά που υπάρχει: Αυτό το σχέδιο / το χρώμα δεν κάνει ~ από το άλλο. || (λογ.) ειδοποιός* ~. || (φυσ.) ~ δυναμικού*. || υπεροχή ή διαφορά προς το καλύτερο, βελτίωση: Έχει ασύγκριτη ~. Είδες καμιά ~ με την καινούρια θεραπεία; Θα αργήσει να φανεί η ~. **2.** (μαθημ.) το αποτέλεσμα της αφαίρεσης δύο αριθμών: Η ~ των δύο τόζων είναι 20Γ. || το επιπλέον χρηματικό ποσό: Κάντε μου μια καλύτερη τιμή, για να μοιράσουμε τη ~. **3.** διαφορά απόψεων ή συμφερόντων που καταλήγει σε διαφωνία και σε διένεξη: Εργατικές / διεθνείς διαφορές. Έγκλημα που έγινε για οικονομικές διαφορές. Έχουν διαφορές μεταξύ τους. Τους χωρίζουν μεγάλες διαφορές. Θα λύσουμε τη ~ μας στο δικαστήριο. [1, 3: αρχ. διαφορά: 2: λόγ. σημδ. γαλλ. différence]*

δικαίωμα το [dikéoma] Ο49 : **1α.** απαίτηση, αξίωση που την επιτρέπει ένας άγραφος νόμος ή που την κατοχυρώνει ένας γραπτός νόμος, σε αντιδιαστολή προς την υποχρέωση ή το καθήκον: Φυσικά δικαιώματα, που απορρέουν από το φυσικό δίκαιο. Διακήρυξη των δικαιωμάτων του ανθρώπου. Παραβίαση / σεβασμός των ανθρωπίνων δικαιωμάτων. Όλοι έχουν ~ στη ζωή / στη μόρφωση. Τα αστικά δικαιώματα είναι συνταγματικά κατοχυρωμένα. Στέρηση των πολιτικών δικαιωμάτων. ~ ψήφου / του εκλέγειν και εκλέγεσθαι. Ασκώ το εκλογικό μου ~, ψηφίζω. Μεταφέρω τα εκλογικά μου δικαιώματα, εγγράφομαι στους εκλογικούς καταλόγους άλλης πόλης. Μεταβιβάζω ένα ~. Παραιτούμαι από ένα ~. Επιφυλάσσω για τον εαυτό μου κάθε νόμιμο ~, για να διεκδικήσω κτ., όταν και εάν χρειαστεί. (έκφρ.) *κεκτημένο** ~. **β.** άδεια που δίνεται σε κπ. να κάνει κτ.: Έχει το ~ να χρησιμοποιεί μυστικά έγγραφα. Έχω ~ εισόδου. Το κατάστημα δίνει το ~ αλλαγής / επιστροφής, του προϊόντος που αγόρασε κάποιος. || Ποιος σου έδωσε το ~ να μιλήσεις; Με ποιο ~ ανακατεύεσαι στη ζωή μου; Δε δίνω ~ σε κανέναν, αφορμή για να με κατηγορήσει. || για κτ. που το επιβάλλουν οι περιστάσεις ως αναγκαίο: Έχω και εγώ ~ να ξεκουραστώ. Έχω ~ να μάθω τι συμβαίνει. Δικαίωμά μου είναι να κάνω ό,τι θέλω. **2.** (πληθ.) νόμιμη αμοιβή, φόρος κτλ. που μπορεί να απαιτήσει κάποιος: Συγγραφικά / πνευματικά δικαιώματα. Πληρώνω συμβολαιογραφικά δικαιώματα / δικαιώματα αγκυροβολίας. [λόγ. < αρχ. δικαίωμα `δικαιολόγηση´ σημδ. γαλλ. droit, droits (πληθ.)]

Λεξικό Τριανταφυλλίδη

<http://www.komvos.edu.gr/dictionaries/dictonline/DictOnLineTri.htm>